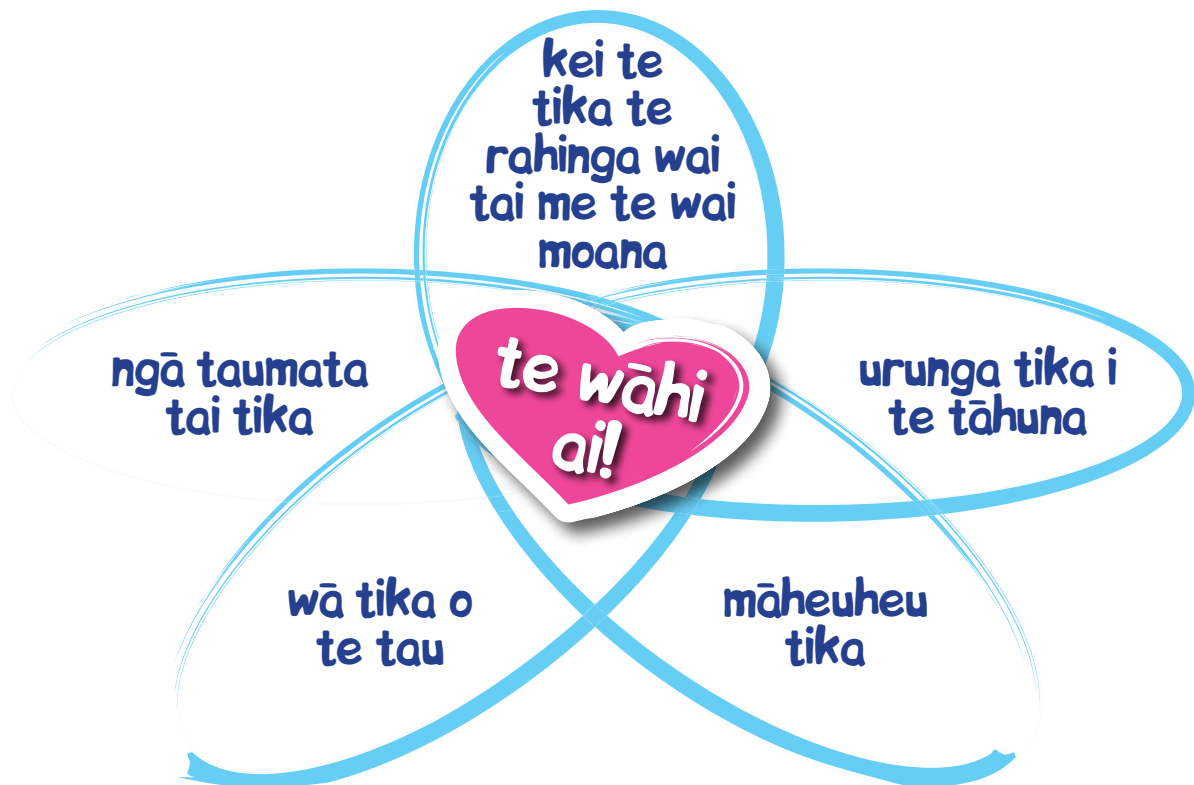

Inanga

Te tiaki/manaaki i tētahi wāhi

He whāiti pū ngā āhuatanga e tika ana hei waihanga i tētahi nōhanga toene pai mō ngā inanga. Ina puta ēnei āhuatanga he mea nui kia whakapau kaha tātau kia noho pūmau ai. Ki te rerekē, heke rānei tētahi o ēnei āhuatanga takitahi ka heke, ka kore pea rānei te toene me te ora o ngā hua.

HE AHA NGĀ MEA WHAKAKINO I NGĀ WĀHI?

Kai kararehe

Ki te uru mai rātau, ka hiahia ngā kararehe ki te kai i ngā māheuheu o ngā tāhuna i te mea he nui ake te mākūkū ki ā rātau kai o te taiapa.

Ko te mutunga atu:

- ka korekore, ka potopoto hoki ngā māheuheu o ngā tāhuna e puta ai ngā pakiaka, ā, ka mate
- ka tāpokopoko, ka takatakahia - he 400-500 kg te taumaha o ngā kau, ka hārautia e ō rātau maikuku te oneone (tapoko) me te tīhae/tāpuke i ngā māheuheu o ngā tāhuna

- i ngā oneone maroke ake ka takatakahia te papa e ngā maikuku – ka whakapiki tēnei i te tūpono waipuke o te oneone me ngā āhuatanga hāora-kore e aukati nei i te tipu o ngā tipu
- ka puta anō i te takatakahi ko te tūpou o te tāhuna/horo.

Ko ngā rongoā he...

- whakamahi taiapa hei aukati i ngā kararehe (kau) nui katoa i ngā wā katoa
- me tuku anake ko ngā kararehe paku (hipi) ki te taha o ngā awa i te mea he iti ake ngā pānga wā roa, engari me whakamutu i te 3 marama i mua i te tīmatanga o te wā toene kia whai wā ngā māheuheu o ngā tāhuna ki te tipu anō.

Te tapahi otaota i ngā wāhi toene

Ko ngā mahi tiaki i te tāhuna awa - te tapahi i ngā otaota roa - he whakapoto/whakakorekore i ngā māheuheu o ngā tāhuna.

Ko te mutunga atu:

- i te wā poto, he whakaiti i te kiato o ngā tipu o ngā tāhuna (engari i te wā roa ka taea ngā tipu te hāpai kia matomato anō)
- kei te puta ngā pakiaka kia tuwhera ki ngā hihi o te rā, ā, ka mate
- ka whakaitihia te teitei/kiato o ngā māheuheu ka iti ake te toene, ā, ka iti ake te ora o ngā hua.

Ko ngā rongoā he...

- tapahi i ngā otaota i te wā tika o te tau hei āwhina ki te tiaki i ngā māheuheu tino kounga o ngā tāhuna, engari he roa ake te wā tipu mai anō o te kiato o ngā māheuheu i muri i te tapahitanga ki tērā o te teitei o te māheuheu.

Ko ngā nōhanga toene pai mō te inanga he māheuheu kiato tāroa - engari ka katia mai, ka puritia hoki e ngā māheuheu kiato tāroa ngā waipara kei roto i te wai. Ko te tikanga ka taka mai ngā para i te wai i ngā wāhi toene inanga nā te rite o te tai ki te pāpuni, arā, ka whakapōturitia te ia, ā, ka noho ngā waipara ki ngā tāhuna.

Ko te mutunga atu:

- he purupuru i ngā pakiaka/tātā o ngā māheuheu o ngā tāhuna
- ka tāmia ngā hua, ka huria ngā tohu huarere kia kore ai e ora ngā hua.

Ko ngā rongoā he...

- whakaiti i te tope ngahere me te whakapiki i ngā māheuheu o ngā tāhuna puta noa i ngā awa hei tātari atu i ngā waipara whenua i mua i te urunga ki te awa
- he whakawhanake i tētahi mahere awa whānui hei whakaiti i te uru o ngā waipara ki ngā awa i te tuatahi.

Ngā kaikonihī

He tino puia ki ngā hua inanga. Ko ngā whakamarutanga anake kia kua rātau e kainga e ngā kaikonihī, ko ngā māheuheu e tipu nei rātau i roto. Ka hunaia ngā hua e ngā māheuheu tāroa, mātotoru, ā, ka uaua te taea e ngā kaikonihī. Mēnā ka taea e koe ngā māheuheu te tiaki, te whakaora rānei ka iti ake te whakararuraru a ngā kīrearea.

Kei te tautokona te Kaupapa Mātauranga Toene Inanga ā-Motu e...

AQUATIC SCIENCE & VISUAL COMMUNICATION

